

9. Multanovsky, M.P. History of medicine. / Multanovsky - Moscow: State Publishing House of Medical Literature, 1967 - 272.

Makarova Iya Ruslanovna

**Human body and health as a value in the philosophical concepts of Ancient Greece**

*Annotation:* the topic of the body and human health is considered. It has been relevant since ancient times. Many philosophers have dedicated a lot of time while learning it. We will observe how their views have influenced the vision of these important philosophical and applied problems today.

**Keywords:** health, body, Ancient Greece, ideal.

Макарова И.Р.

**Человеческое тело и здоровье как ценность в философских концепциях Древней Греции**

*Аннотация:* в работе рассмотрена тема тела и здоровья человека. Она была актуальна еще со времен Древней Греции. Многие философы посвящали время ее изучению. Мы же проследим, как их взгляды повлияли на видение этих важных философских и прикладных проблем сегодня.

**Ключевые слова:** здоровье, тело, Древняя Греция, идеал.

УДК 123.1

**МОРАЛЬНА ДИЛЕММА ЯК ЕТИЧНА ПРОБЛЕМА І ВАРІАНТИ ЇЇ  
ВИРІШЕННЯ**

Мальцева Л.К., ст. гр. 1411

Науковий керівник: канд. філос. наук Гончарова О.О.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

mmalceva563@gmail.com

*Анотація.* В роботі розглянута етична категорія – моральна дилема. Порушена проблема трактування даного поняття різними філософськими школами та їхніми представниками. Наведені варіанти вирішень моральних дилем.

**Ключові слова:** Моральна дилема, етика, система етики, вирішення, спосіб, філософські школи

**Вступна частина.** Фактично будь-яка етична система вчить тому, як існувати в ціннісно-орієнтованому світі, пронизаному «силовими лініями» добра і зла. При цьому поляризованим виявляється не тільки сам світ (принаймні, в тій його частині, яка відведена для людського сприйняття), але і особисте ставлення до цього світу (людина оцінює світ за шкалою добро—зло), а також наміри самої людини. Нам зараз важливо підкреслити одне: етика вивчає принципи поведінки людини в поляризованому світі.

Етика не цікавиться конкретними звичаями: це справа етнографії. Етика займається загальними принципами орієнтування між добром і злом, тобто більш високим рівнем опису людської поведінки. Будь-яке скільки-небудь глибоке етичне вчення займається пошуком абсолютних інваріантів блага або, принаймні, спроб з'ясувати, що є істинне благо, підкорююче собі приватні блага, досягнення яких людина ставить собі завданням в конкретних ситуаціях і які по суті лише засоби для досягнення більш фундаментальної мети — одержання вищого блага. Так виникає проблема співвідношення засобів та мети. У відомих межах блага мета може стати виправданням таких засобів, які самі по собі благом не є. Так, для порятунку життя

пацієнта лікар вирішується на ампутацію кінцівки або на дуже хворобливе лікування. У цьому лікаря ніхто не докоряє, якщо він діє в межах своєї компетенції і у відповідності з медичними показаннями. Однак навряд чи яка-небудь етична система виправдає лікаря, що вбиває іншу людину заради душевного спокою свого пацієнта-параноїка.

Питання про співвідношення мети і засобів, відносного і абсолютного блага — це одне із ключових питань етики. Здавалося б, заради абсолютного блага припустимо пожертвувати менш значущим благом і тим самим допустити зло. Адже в протилежному випадку ми заради відносного блага зраджуємо абсолютне, чия цінність незмірно вище ніж утримання від відносного зла [5]. Проте більш ретельний аналіз того, що можна вважати абсолютним благом, показує: дане міркування не проходить. Грубо кажучи, абсолютне благо передбачає абсолютні заборони на деякі види зла, а також умови, при яких відносно зло етично виправдане ситуаційним контекстом. У всякому разі, проблема допустимих засобів і моральної допустимості компромісів зі злом — одна з ключових в етиці. З цього слідує, що все вище зазначене і є принципом моральних дилем.

**Основна частина.** Моральна дилема - це проблемна ситуація, вихід з якої передбачає лише два взаємовиключних рішення, причому обидва ці рішення не є бездоганними з моральної точки зору. Головне питання, щодо моральних дилем в етиці, через яке ведеться полеміка - це питання про природу моральних дилем, а саме - чи є вони наслідком непослідовності моральної теорії або ж виражають істотну особливість морального життя.

Тема моральних дилем широко обговорюється в сучасній літературі. У самому загальному плані розрізняються позиції тих, хто визнає моральні дилеми і тих, хто принципово заперечує можливість їх виникнення, точніше можливість класифікації складної ситуації морального вибору як дилеми, пов'язаною з логічною несумісністю різних принципів. Мислителів, які визнають моральні дилеми, зазвичай називають імперистами. Це такі філософи, як Ж. П. Сартр, Ст. Уїльяма, М. Нассбаум, Р. Маркес, Дж. Холбоу, М. Д. Хаузер, А. Макінтайр та ін. Раціоналісти займають протилежну позицію. До раціоналістів відносять таких мислителів, як Ф. Аквінський, А. Доноган, Е. Коні, Д. Девідсон та ін. [1]. У західній літературі при обговоренні моральних дилем береться до уваги приклад з рухомим трамваем, який втратив керування і може задавити 10 осіб, які знаходяться на коліях. Проте у спостерігача є можливість змінити шлях руху трамвая за рахунок переведення стрілки. В такому випадку трамвай піде по іншому шляху, на якому стоїть одна людина. Відповідно, людина загине, але 10 чоловік будуть врятовані. Обговорюються різні можливості. Чи може сторонній спостерігач втручатися в ситуацію? Може він прийняти на себе тягар моральної відповідальності принести в жертву одну людину заради порятунку життя десятком. Чи зобов'язаний він це робити? Або ж він принципово не має права втручатися в ситуацію? У більш жорсткому варіанті даної дилеми один чоловік може скинути з мосту жирну людини для того, щоб зупинити рух трамвая.

М. Хаузер провів великі соціологічні дослідження щодо аналізу даних дилем, створив тест на моральне почуття. Він прийшов до висновку, що люди різного віку, різних культур і різного рівня освіти в принципі однаково вирішують описаний тип дилеми: перевести стрілки заради порятунку десяти осіб, пожертвувавши долею одного – можна, але скинути жирного людини з мосту не можна. М. Хаузер пояснює це наявністю у людини універсального морального почуття. Хоча в кількісному відношенні переведення стрілки і скидання людини з мосту виглядають однаково, якісно це різні ситуації. У першому випадку ми просто

припускаємо загибель однієї людини, що перебуває на коліях, яка, до речі кажучи, сама може бути винна у тому, що вона там опинилася, у другому випадку ми здійснюємо очевидне вбивство невинної людини. У першому випадку шкода завдається в результаті так званого подвійного ефекту, а в другому – в результаті навмисної насильницької дії [1].

А. Макінтайр вважає, що не можна вказати жодної підстави для визначення пріоритету тих чи інших принципів, для того щоб можна було вибудувати ієрархію принципів, що дозволила б керуватися спочатку одним принципом, як більш фундаментальним, і лише потім звертатися до іншого [4]. Це перевертає ситуацію в сучасній етиці таким чином, що будь-які теоретичні положення, посилання на ці навчання минулих років або прямі апеляції до логіки та розуму використовуються тільки для того, щоб підтвердити ті моральні рішення, які вже є, які намагаються аргументувати лише для надання їм видимості більшої переконливості [1]. Даній ситуації А. Макінтайр дає характеристику масового поширення емотивізму, маючи під цим на увазі не одне конкретне вчення, сформоване на основі аналітичної філософії, а ситуацію в культурі сучасного людства в цілому [4].

У критичному плані можна зазначити, що раціоналістична етика, яка досягла своєї вершини в особі І. Канта, забороняє використання людини тільки як засобу для досягнення мети. Слід зазначити, що вже в юдаїзмі був сформульований принцип: «життя людини не можна рятувати за рахунок життя іншої». С точки зору цих положень переведення стрілок, для того щоб врятувати життя десяти, приносячи в жертву одного, має бути категорично заборонений. Але в літературі зазначається, що ситуація набуває інший характер, якщо мова йде про порятунок життя мільйонів, за рахунок жертви тисячі (А. В. Прокоф'єв). Я думаю, що справа навіть не просто в кількісному підрахунку жертв і врятованих, а в попередньому якісному визначенні ситуації як особливої, пов'язаної з неможливістю застосування загального принципу в особливих умовах [1].

У вирішенні моральних дилем можна вибрати шлях ослаблення принципу. Це шлях так званої ситуативної етики. Її засновником вважається Дж. Флетчер. Він виступає за перемикає уваги з абстрактних принципів на конкретну людину. Абстрактні принципи з його точки зору втрачають свою силу через відрив від різноманітних проявів життя. В розумінні Дж. Флетчера це і є основним недоліком теологічної етики.

Суть позиції Дж. Флетчера полягає в тому, що людина, діючи в конкретній ситуації, пом'якшує і видозмінює прийняті в суспільстві стандарти поведінки в бік зниження їхньої нормативної суворості. Основою такого пом'якшення виступає принцип любові.

Одним з напрямків вирішення моральних дилем вважається перехід з позицій деонтичної логіки з жорсткими оцінками типу «обов'язково», «заборонено» і «байдуже» до ціннісних суджень типу «краще», «гірше», «добре», «погано», «припустимо», «бажано». В. А. Канке зазначає, що деонтична логіка добре узгоджується з етикою обов'язку, але не з ціннісною етикою, яка, у свою чергу, органічно поєднується з логікою порівняльних оцінок.

Іншим же напрямком вирішення моральних дилем може виступати основоположна категорія етики І. Канта - так званий категоричний імператив. У своїй «Критиці практичного розуму» І. Кант дає три означення категоричного імперативу, найбільш відоме з яких: «Поступай так, щоб максима твоєї волі завжди могла мати також і силу принципу загального законодавства». Це означення дуже абстрактне. Сам І. Кант пояснює цю особливість етичного імперативу наступним чином: оскільки моральний закон – це породження чистого практичного розуму, до нього не повинні домішуватися ніякі змістовні, чуттєві моменти.

Категоричний імператив – максима, з якої має співвідносити свою поведінку кожна людська істота [2]. Причому, вкрай важливо, щоб ця поведінка також була позбавлена будь-якої зацікавленості, не була обтяжена будь-якими чуттєвими схильностями суб'єкта. Тобто якою би моральна дилема не була, використовуючи категоричний імператив І. Канта, вирішення даної проблеми є досить лаконічним: розумно, відкинувши особисте сприйняття, вирішити дану проблему. На це Н. О. Лоський стверджує, що І. Кант тут впадає в фарисейство, і в праці «Умови абсолютного добра» вибудовує свою ієрархію цінностей. У кожній унікальній ситуації звертаючись до вирішення дилеми, варто пам'ятати про цінності, якими ми можемо пожертвувати на ім'я вищого блага. Думаємо, що рішення якоїсь моральної дилеми за Н. О. Лоським криється в порівнянні благ, чи можемо ми жертвувати одним благом, переслідуючи вищу мету, що ця вища мета нам дасть? За Н. О. Лоським, вища мета виправдовує жертви на користь неї.

Вирішуючи моральні дилеми, слід враховувати також дві наступні обставини:

По-перше, моральні дилеми створюються в результаті дій людей, і, можливо, вони багато в чому породжуються недосконалістю врахування конкретних обставин дії, недостатньо відповідальним проведенням. Будь-яка моральна система містить у собі протиріччя між деякими принципами. Тим не менш, порівняння принципів, виявлення пріоритетів, узгодження цих пріоритетів з рідними можуть допомогти уникнути ситуації моральних дилем [1].

По-друге, моральні дилеми часто свідчать про недосконалість того суспільства, в якому ми живемо. Якщо допустити, що в суспільстві всі рішення стануть комунікативними, що це суспільство створить досконалу політичну організацію, в якій не будуть існувати війни, що у багато разів збільшить ступінь надійності технічних систем, поле моральних конфліктів, так само як і поле етики обов'язку, буде скорочено. Відповідно, не буде необхідності в жорстких принципах, застосування яких в конкретних ситуаціях, як було показано, часто породжує моральні конфлікти [1].

**Висновки.** Рішення будь-яких проблем – це завжди питання вибору. Не завжди тільки наслідків цього вибору для людини достатньо. Така специфічна проблема, як моральна дилема, вимагає розгляду зі сторін різних етичних категорій. Для того щоб зробити вибір, потрібен розумний розрахунок, але для того, щоб прийняти до розуміння наслідки цього вибору, потрібна сила.

### Список літератури:

1. Разін А. В. Моральні дилеми: причини виникнення та способи вирішення – 2013, 69 с.
2. Скрипник А.П. Категоричний імператив Іммануїла Канта. М.: МГУ, 1974
3. Лоський Н.О. Умови абсолютного добра: Основи етики; Характер російського народу.-М.: Политиздат, 1991.-368 с. - (Б-ка етичні. Думки).
4. Макінтайр А. Після чесноти: Дослідження теорії моралі. Москва; Єкатеринбург, 2000. С. 11–13.
5. Шрейдер Ю. А. Лекції з етики: Навчальний посібник — М.: МИРОС, 1994. — 136 с.

### REFERENCES

1. Razin A. V. Moral dilemmas: causes of occurrence and methods of resolution
2. Skrypnik A.P. The categorical imperative of Immanuel Kant. M.: Moscow State University, 1974
3. Lossky N.O. Conditions of absolute good: Fundamentals of ethics; The character of the Russian people.-M.: Politizdat, 1991.-368 p
4. Makintayr A. After the virtue: The study of the theory of morality. Moscow; Yekaterinburg, 2000. C. 11–13.
5. Schreider Yu. A. Lectures on ethics: A training manual - M.: MIROC, 1994. – 136

Maltseva L.K.

**The moral dilemma as an ethical problem and variants of it's solution.**

**Annotation:** The article is about the ethical category –the category of moral dilemma. The problem, which is raised in this work, consists definitions and interpretations of this concept by different philosophical schools and their representatives. The ways of solving moral dilemmas are given.

**Keywords:** moral dilemma, ethics, ethics system, solution, philosophical schools

Мальцева Л.К.

**Моральная дилемма как этическая проблема и способы ее решения**

**Аннотация:** В работе рассмотрена этическая категория - моральная дилемма. Затронута проблема трактовки данного понятия различными философскими школами и их представителями. Приведены способы решений моральных дилемм.

**Ключевые слова:** моральная дилемма, этика, этическая система, решение, способ, философские школы.

УДК 17.021.2

## АНАЛІЗ ПОРТРЕТУ ЛЮДИНИ З СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО ПОГЛЯДУ

Мосін О.В., ст. гр. 5261м

Науковий керівник: канд. філос. наук, доцент Патлайчук О.В.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

alexandrmocin@gmail.com

**Анотація.** У статті проаналізовано формування портрету людини в соціально-філософському значенні. Визначено підходи та способи соціального та філософського пізнання людського формування.

**Ключові слова:** філософський; соціальний; портрет; людини; пізнання; підходи; свідомість; мислення.

**Вступна частина.** У сучасній літературі процес соціальної підготовки характеризується як здатність людини до запам'ятовуванню та схильності до розумового розвитку, в якій формуються певні навички і автоматичні реакції. У зв'язку з цим виникає психічна та фізична енергія, що розсмоктується і використовується для вирішення нових життєвих проблем, тому формування філософського портрету людини обумовлено необхідністю розвитку теоретичних способів соціального пізнання.

Мета статті – визначити процес соціальної підготовки та формування портрету людини.

Дослідження формування соціально-філософського портрету людини займалися такі вчені як Лозинська С.І., Лугай В.С., Пазиніч С.М., Поченцов Г.Л., Предборська І.М., Соболев О.О.

Необхідністю розвитку теоретичних засобів соціального пізнання в деякій мірі виправдана сучасним станом соціально-філософської думки, яка освоює предметний простір. Мається на увазі побудова її на концепції.